eKurgu
Cilt: 25 Sayı: 2
Volume: 25 Number:2
ISSN-1309-3487
Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi, Nisan 2017
Online Journal of the Faculty of Communication Sciences, January 2017
Sağlık İletişimi Sempozyumu Özel Sayısı

ALZHEİMER VE ALZHEİMER'LI HASTALARIN HABERLERDE TEMSİLİ

Aslıhan ARDIÇ ÇOBANER[1]

Pelin ÖĞÜT YILDIRIM[2]

ÖZET

Dünyada yaklaşık 38 milyon, Türkiye'de ise 350-400 bin Alzheimer hastası olduğu tahmin edilmektedir. Yaşlı nüfusun artış hızı göz önüne alındığında 2050'de dünya çapında 115 milyon Alzheimer hastası olması beklenmektedir. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre Türkiye ise 2050 yılında dünyada en fazla Alzheimer hastasının olacağı dört ülkeden birisidir. Bireysel ve kitlesel sağlık eğitiminde yararlanılabilecek en etkili yolların başında gelen medya kamuya doğru ve güvenilir sağlık enformasyonunu gazetecilik meslek ilkelerini de gözeterek sunmalıdır. Bu çalışma Türk basınında Alzheimer hastalığı ve Alzheimer hastalarının nasıl temsil edildiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda inceleme dönemi olarak belirlenen 1 Ocak-31 Ağustos 2016 tarihleri arasında Türkiye'de en çok okunan ilk beş gazete olan *Hürriyet, Sabah, Posta, Habertürk* ve *Milliyet*'in ana gazete ve günlük/bölgesel eklerinde tespit edilen 71 haber niteliksel içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular Alzheimer'ın sıklıkla yaşlılıkla ilişkilendirildiğini, ilerleyici ve tehlikeli bir hastalık olarak resmedildiğini, hastaların ise "kendi dünyasında yaşayan, çevresiyle iletişimi kopuk" kişiler olarak etiketlendiğini ortaya koymaktadır. Kesin nedenleri henüz bilinmeyen nörolojik bir hastalık olan Alzheimer'dan korunma yollarının bireysel çabaya indirgenmiş olması, bilimsel güvenilirliği olmayan kaynakların haberlerde kullanılması ise karşılaşılan etik sorun alanlarıdır. Alzheimer'lı hastaların ya da hasta yakınlarının haber metinlerinde seslerine/görüşlerine yeterince yer verilmemesi de elde edilen diğer bulgular arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Alzheimer, demans, damgalama, metafor, nitel analiz

ALZHEIMER AND ALZHEIMER'S PATIENTS REPRESENTATION IN MEDIA

ABSTRACT

There are approximately 38 millions of people with Alzheimer's disease in the world and 350-400 thousand in Turkey. Regarding to the growth rate of older population, it is estimated that there will be 115 millions of people with Alzheimer's Disease all over the world by 2050. According to World Health Organisation, Turkey is one of four countries which will have the most people with Alzheimer's Disease in 2050, Media, which is one of the leading means to benefit from personal and mass health education should give true and trustworthy information about health while regarding journalism ethics. This study aims to reveal how Alzheimer's disease and the people with Alzheimer's disease are represented in Turkish

[1] Yrd. Doç. Dr., Mersin Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Mersin, Türkiye, acobaner@gmail.com
[2] Yrd. Doç. Dr., Mersin Üniversitesi İletişim Fakültesi, Mersin, Türkiye, ogutpelin@gmail.com

eKurgu
Cilt: 25 Sayı: 2
Volume: 25 Number:2
ISSN-1309-3487
Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi, Nisan 2017
Online Journal of the Faculty of Communication Sciences, January 2017
Sağlık İletişimi Sempozyumu Özel Sayısı

press. A total of 71 news articles on Alzheimer's disease have been selected from *Hürriyet, Sabah, Posta, Habertürk* and *Milliyet* newspapers and the national and regional editions of the same between January 1- August 31, 2016 have been examined via qualitative content analysis method in the study. Acquired results reveal that Alzheimer's Disease is often associated with old age, portrayed as a progressive and dangerous disease and the patients are labeled as "the people who live in their own world with lack of communication". Degrading the protection ways of Alzheimers's disease which is a neurologic illness which there is no exact known cause- to self effort and using resources without scientific reliability in the news are the ethical problems encountered. Disinclusion to voices/opinions of the people with Alzheimer's Disease and their relatives in the news texts is also among the other findings.

Key words: Alzheimer's disease, dementia, stigma, metaphor, qualitative analysis

1. GİRİŞ

Günümüz modern toplumları için Alzheimer en çok korkulan hastalıklardan birisi, adeta tıbbi bir 'öcü' haline gelmiştir. İngiltere'de 2011 yılında yapılan bir araştırma yetişkinlerin kanser ve kalp krizinden sonra en çok korktukları ölüm nedeninin Demans'ın bir formu olan Alzheimer olduğunu ortaya koymuştur (NHS, 2011, s.1). Hastalığın nedeninin tam olarak bilinmemesi, hastanın hastalıktan dolayı kendi içinde bulunduğu durumu ifade edememesi, hasta yakınının tam bir belirsizliğin içinde kalması ve sosyal çevrenin de hastalıkla ilgili bilgisinin olmaması bu korkunun oluşumunda etkilidir (Dalan Polat, 2013, s.6).

Klinik olarak incelendiğinde Alzheimer bilişsel ve işlevsel düzeyde ilerleyici bir kötüleşme ve hafıza ile diğer entelektüel faaliyetlerde belirgin bozulma olarak ortaya çıkan, bazı beyin hücrelerinin ölümüne neden olan, kesin nedenleri bilinmeyen nörolojik bir hastalıktır (Emre, 2006). Hastalık Alman psikiyatristi ve nöropataloğu Alois Alzheimer tarafından tanımlanmıştır.

Alzheimer hastalığının oluşumunda karmaşık ve birbiri ile ilişkili birçok etken yer almaktadır. Hastalığın etkenleri, risk ve koruyucu faktörlerinin bir kısmı hala tartışmalıdır. Kesin olarak kabul edilen risk faktörleri arasında yaş, genetik özellikler ve bir tür protein olan Apolipoprotein'in kanda bulunması yer almaktadır. Hastalığın görülme sıklığının 65 yaş sonrasında her beş yılda bir iki katına çıktığı bilinmektedir. Alzheimerlı birinci derece akrabaları olan bireylerde hastalık riski ortalama dört kat fazladır. Ayrıca kadınlarda Alzheimer riski erkeklerden daha fazladır. Kafa travmaları, depresyon ve düşük eğitim düzeyinin de bir risk faktörü olduğu gözlenmiştir (Selekler, 2010, s.10; Demir Özkay vd. 2011, s.35). Ancak hastalığı tam olarak neyin tetiklediği hala bilinmemektedir. Bazı durumlarda beyinde hastalığın patolojik bulguları ve geni bulunuyorken hastalık belirtileri görülmemektedir (Dalan Polat, 2013, s.25).

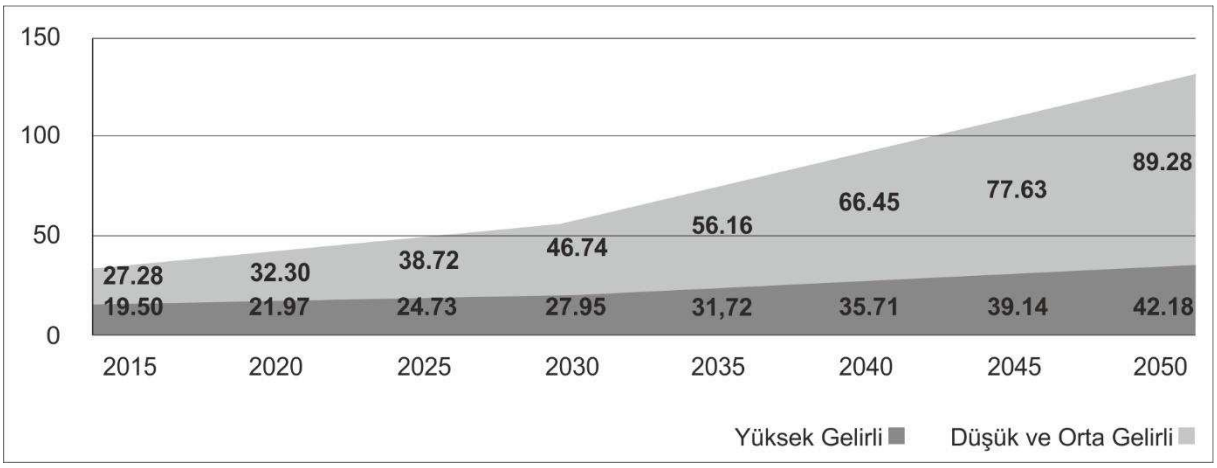
Her unutkanlık vakası Alzheimer olmamakla birlikte Alzheimer ve demans[3] (bunama) halk arasında genellikle birlikte kullanılmaktadır. Demans/bunama tek bir hastalık değil, değişik

[3] Bu çalışmada da 'demans' ya da 'bunama" kelimesi 'Alzheimer' ile birlikte veya ayrı ayrı olarak kullanılmıştır. Bunun nedeni literatürde bu iki kelimenin birbirinin yerine kullanılmış olmasıdır. İki kelime aslında aynı şeyi ifade etmemesine rağmen sıklıkla karıştırılmakta veya birbirinin yerine kullanılmaktadır.

eKurgu
Cilt: 25 Sayı: 2
Volume: 25 Number:2
ISSN-1309-3487
Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi, Nisan 2017
Online Journal of the Faculty of Communication Sciences, January 2017
Sağlık İletişimi Sempozyumu Özel Sayısı

hastalıkların sebep olduğu bir klinik tablonun adı, başka bir deyişle bir durum saptamasıdır. Alzheimer ise demansın en sık görülen çeşididir. Başka demans türleri de mevcuttur (Emre, 2006, s.22-23; Selekler, 2012, s.45-49). Kesin Alzheimer tanısı biyopsi veya otopsi ile alınan doku incelemesi ile konulurken; hasta öyküsü, muayene, nöropsikiatrik testler, görüntüleme yöntemleri ve laboratuvar testleri ile yüksek oranda (%85-90) tanı da konulabilmektedir. Günümüzde Alzheimer hastalığını tamamen iyileştirecek ve hastayı normal haline döndürebilecek bir tedavi yöntemi yoktur. Bununla beraber hastalığın ilerlemesini yavaşlatan, hastanın semptomlarını hafifleterek günlük yaşamdaki aktivitelerini düzeltebilen ilaçlar geliştirilmiştir (Selekler, 2010, s.12-13).

Uluslararası Alzheimer Federasyonu (Alzheimer's Disease International/ ADI) tarafından yayımlanan 2015 Dünya Alzheimer Raporu'na göre, dünyada 46,8 milyon Alzheimer hastası bulunmaktadır. Raporda bu rakamın 2030 yılında 74.7 milyon, 2050 yılında ise 131.5 milyona ulaşacağı öngörülmektedir. Hasta sayılarının düşük ve orta gelirli ülkelerde daha hızlı artacağı çalışmanın bir diğer önemli bulgusudur. Şekil 1'de sunulduğu gibi 2015'te, tüm Alzheimer hastalarının % 58'i düşük ve orta gelirli ülkelerde yaşarken; 2030'da %63'ü ve 2050'de %68'i düşük ve orta gelirli ülkelerde yaşıyor olacaktır (ADI, 2015, s.22-23). Bu durum Alzheimer hastalığı ile sosyal ve ekonomik faktörler arasındaki yakın bağı da göstermektedir.

Şekil 1. Yüksek Gelirli ve Düşük/Orta Gelirli Ülkelerdeki Demans Hastalarının Sayısındaki Artış (Milyon)

Rapora göre Alzheimer'ın dünya çapındaki toplam maliyeti 2015 yılında 818 milyar dolar iken bu rakamın 2018 yılında 1 trilyon, 2030 yılında ise 2 trilyon dolara yükselmesi beklenmektedir (ADI, 2015, s. 58). Gelişmiş ülkeler ile düşük ve orta gelirli ülkeler arasında Alzheimer için ayrılan tıbbi ve sosyal bakım maliyetleri de farklılık göstermektedir. Dünyanın en zengin bölgelerinde ayrılan maliyet, yoksul bölgelerinden 50 kat fazladır. Yoksul ülkelerde sosyal ve ekonomik yük Alzheimer hastalarına bakım veren hasta yakınlarının üzerindedir (ADI, 2015, s.58-66).

eKurgu
Cilt: 25 Sayı: 2
Volume: 25 Number:2
ISSN-1309-3487
Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi, Nisan 2017
Online Journal of the Faculty of Communication Sciences, January 2017
Sağlık İletişimi Sempozyumu Özel Sayısı

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre Türkiye 2050 yılında dünyada en fazla Alzheimer hastası olacak dört ülkeden birisidir. Türkiye'de yaklaşık olarak 400 bin Alzheimer hastasının olduğu ve gelecek yıllarda nüfusun yaşlanması ile birlikte Alzheimer hastalığının daha da yaygınlaşacağı bilinmektedir. Bu hastaların aileleri de hesaba katıldığında Alzheimer'ın çok geniş bir kitleyi ilgilendiren önemli bir halk sağlığı sorunu olduğu görülmektedir (TPD, 2014).

Alzheimer hastalığı hastayı etkilediği kadar bakım veren kişilere, ailelere ve topluma da ciddi psikososyal ve ekonomik yük getirmektedir. Türkiye'de Alzheimer hastasının bakımını çoğunlukla aileden biri üstlenmekte ve bu kişi %85 sıklıkta eş ya da kız çocuğu olmaktadır. Alzheimer hastalığının ilerleyen dönemlerinde hastalar sürekli olarak bir bakım verenin desteğine ve gözlemine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu nedenle bakım veren aile üyesi de ciddi bir zorlanma ve tükenmişlik yaşamaktadır. Alzheimer hasta yakınlarının %40'ında tükenme ve depresyon mevcuttur (Baral Kulaksızoğlu ve Şahin Cankurtaran, 2014, s.17-18).

Yapılan çalışmalar Türkiye'de toplumda Alzheimer hastalığı hakkında büyük bir bilgi eksikliğinin olduğunu göstermektedir. Alzheimer hasta yakınlarıyla gerçekleştirilen bir araştırmaya göre hastaların %75'i hastalık hakkında bilgi sahibi değildir. Alzheimer hastalarının en az %50'si tanı ya da tedavi almadan hayatını kaybetmektedir. Başka bir çalışmaya göre ise çalışmaya katılan 1400 kişinin %83'ü yaşlanınca bunamanın 'normal' olduğunu düşünmektedir (TPD, 2014). Oysa Alzheimer hastalığının erken teşhisi büyük bir önem taşımaktadır ve orta yaşlarda alınabilecek tedbirlerle başlangıcı geciktirilebilmektedir. Bu nedenle hastalıkla ilgili halkın bilgilendirilmesi, farkındalığın arttırılması ve gelişmelerin duyurulması son derece önemlidir.

Medikal antropoloji alanında yapılan çalışmalar Alzheimer'ın toplum hafızasındaki temsilinin korkulan bir durum; adeta bir 'öcü' olarak resmedildiğini göstermektedir. Korkuyu besleyen söylem çoğu zaman hastalığın oluşturduğu tehdidin yaşlanan nüfus ile birlikte katlanarak büyüdüğüne dair söylemle birlikte el ele gitmektedir (Prout, 2012, s.247). İngiltere'de 2011 yılında yapılan bir araştırma yetişkinlerin kanser ve kalp krizinden sonra en çok korktukları ölüm nedeninin Alzheimer'ın bir formu olan demans olduğunu ortaya koymuştur. Bu korkunun hastalığın tedavisine ya da korunma yollarına yönelik verilen haber hikâyelerinde bile körüklendiği görülmüştür (NHS, 2011, s.1). Ayrıca medyada Alzheimer hastalığının 'yüzyılın hastalığı', 'zihin hırsızı', 'yavaş ölüm' gibi tanımlamalarla adlandırıldığı; tıpkı kanser hastalığında olduğu gibi 'savaş', 'kurban' gibi metaforlarla birlikte verildiği ve bu metaforların hastalığa yönelik toplumsal damgalamayı arttırdığı tespit edilmiştir (Kirkman, 2006, s.75).

Günümüzde medyada Alzheimer hastalığı biyomedikal/tıbbi bir bakış açısı ile verilmekte ve yaşlanma ve genetik etkenler gibi nedenlerle açıklanmaktadır. Bu bakış açısı beraberinde çözüm yollarının da aynı tıbbi söylem içerisinde gösterilmesini getirmektedir. Böylece yoksulluk, dışlanma, sosyal rollerin/statülerin kaybı, sosyal izolasyon gibi sosyal etkenler göz ardı edilmektedir (Prout, 2012, s.247). Bu çalışma ise Türk basınında Alzheimer hastalığı ve Alzheimerlı hastaların nasıl temsil edildiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda haber hikayelerinde Alzheimer'ın nasıl tanımlandığı, risk faktörleri ve nedenlerinin ne olduğu, korunma yollarının, tanı ve tedavisinin nasıl açıklandığı, haberlere kimlerin kaynaklık ettiği, sözcük ve metafor seçimleri, sözcükler arasındaki bağlantısal ilişkiler ve haberlerde kullanılan görseller analiz edilerek gazetelerde Alzheimer hastalığının nasıl sunulduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

eKurgu
Cilt: 25 Sayı: 2
Volume: 25 Number:2
ISSN-1309-3487
Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi, Nisan 2017
Online Journal of the Faculty of Communication Sciences, January 2017
Sağlık İletişimi Sempozyumu Özel Sayısı

2. BİR HASTALIK VE BİR KİMLİK OLARAK ALZHEİMER

> *"Hastalık, hayatın gece karanlığıdır; daha sıkıntılı süren bir yurttaşlıktır. Doğup hayata gelen herkes, biri 'sağlıklılar' diğer 'hastalar' ülkesinde olmak üzere çifte vatandaşlığa aittir bu yeryüzünde." (Sontag, 2005, s.3)*

Alzheimer bir hastalık olmanın ötesinde bireylerin yaşamlarını pek çok yönden kökten etkileyecek ciddi değişimleri de ifade etmektedir. Alzheimer hastasının hastalığa yakalandığı ilk anlardan itibaren (hasta ya da yakını bu zamanı tam olarak kestiremez) kendisine ait dünyası oluşmaya başlamaktadır. Bellek ve zihin bulanıklaşması olarak başlayan süreç zaman ilerledikçe konuşma becerilerinin yitimine ve sosyal izolasyon yaşanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle hem hastaların hem de ailelerin bu durumu kabullenmeleri zaman alabilmektedir. Burada hem hasta hem de yakınları bir 'eşikte kalma' durumu yaşamaktadırlar. Çünkü hastanın yeni dünyası ve yaşadığı değişim gerek kendisi, gerek yakınları, gerekse çevresi tarafından bilinmemektedir (Dalan Polat, 2013, s.47). Bu süreçte hastanın ve yakınlarının içinde bulunduğu duyguyu Dalan Polat (2013, s.121) şöyle ifade etmektedir:

> *"Alzheimer hastası yalnızlık, tek başına kalmışlık ve kimliğini kaybetmişlik endişesini içinde sürekli yaşar. Bu duygu ona acı verir. Hasta, koskocaman bir dünyada herkes onu terk edip gidecekmiş korkusuyla yaşar ve dolayısıyla ona bakmakla yükümlü yakınına gün geçtikçe daha çok bağlanır. Çünkü o olmadan varlığının tehdit altında olacağını ve onsuz görünür olmayacağını hisseder. Aynı şekilde Alzheimer hastasına bakan hasta yakınları da kendilerini, toplum içinde yalnız hissederler."*

Geçmişte özellikle endüstrileşmiş ülkelerde Alzheimer'lı bireyler topluma bir yük olarak görülmüş ve bu kişilerin bakım merkezlerinde ve hastanelerde kilitli olarak tutulmaları gerektiği düşünülmüştür. İlk ilaç tedavileri 1990'lı yıllarda kullanılmaya başlanmış ancak tedavi edici olmaktan ziyade hastalığın belirtilerini hafifletme işlevi görmüşlerdir. Günümüzde hala dünyada özellikle düşük gelirli ülkelerde ilaç tedavilerinin uygulanmadığı ve Alzheimer'lı hastaların toplumdan koparılarak aileleri veya çeşitli kurumlar tarafından gözlerden uzak tutulmaya çalışıldığı bilinmektedir. Dünyada özellikle 2000'li yıllardan itibaren Alzheimer'a yönelik farkındalık artmış olmakla birlikte; hala toplumda hastalığın nedenleri ve sürecine ilişkin belirsizlikler devam etmektedir. Birçok insan Alzheimer'ın tıbbi bir hastalık olduğunu ve belirtilerinin beyinde meydana gelen fiziksel değişimler sonucu ortaya çıktığını bilmemektedir. Bu durum bireylerde ve toplumda hastalığa yönelik yanlış inançların, tutumların ve olumsuz stereotiplerin oluşmasına yol açmaktadır. Alzheimer'a yönelik toplumsal farkındalık arttıkça bu olumsuz tutum ve stereotiplerin ve Alzheimer'lı hastalara yönelik damgalamanın da azalması umulmaktadır (ADI, 2012, s.7).

2.1. Damgalanma ve Alzheimer

Damga (Stigma), sözcük anlamı olarak 'delik, delmek, iz' anlamına gelse de, bugün daha çok 'kara leke' anlamında kullanılmaktadır. Sözcüğün bu anlamda kullanılmaya başlanması, ortaçağda suçlu kişilerin, suçluluğunun bir göstergesi olarak kızgın demirle işaretlenmelerinden ileri gelmektedir. Böylece damga, bir kişi ya da grup için 'utanılacak' bir

durumun, 'normal dışılığın' ya da 'kabul edilemezliğin' bir belirtisi olarak değerlendirilmeye devam etmiştir. Damgalamanın amacı ayırmak ve dışlamaktır (Taşkın, 2007, s.17). Erwing Goffman damganın bireyin toplumda kabul görmesini engelleyen bir değer yitimi olduğunu öne sürmektedir. Goffman'a göre damgalama aynı zamanda toplumsal denetimi de içermektedir. Böylece damgalama grup davranışlarını denetim altına almanın yollarından birisi olarak işlev görür. Kimi durumlarda vurulan damga asla silinmemekte ve kişi asla topluma tam olarak kabul edilmemektedir (akt. Giddens, 2012, s.311-313).

Hastalıklarda bireyleri damgalama süreci, birçok ardışık ve zihinsel aşama sonucu ortaya çıkmaktadır. Damgalamanın ilk evresi etiketlemedir. Etiket genellikle bir tanının konması ile başlamaktadır. Artık kişinin kimliği ve özellikleri çok da önemli değildir. Bu etiket, toplumun ortak görüşünü temsil eden stereotipleri uyandırmaktadır. Örneğin ruhsal hastalıklar söz konusu olduğunda bireyler öncelikle bu streotipler aracılığıyla durumu kavramsallaştırılmaktadır. Etiketlenmiş bir kişi normal dışı davranışlar göstermese bile sadece etiketi nedeni ile önyargılı ve ayrımcı tutumlara maruz kalmaktadır. Toplumdaki 'ruhsal hastalığı olan kişi' stereotipi de pek çok çalışmada gösterildiği üzere 'tehlikeli' ve 'ne yapacağı belli olmaz kişi' stereotipidir. Bu durum beraberinde 'önyargıları' ortaya çıkarmaktadır. Önyargı, kişilerin bir nesne ya da durum konusunda, dış gerçekler hakkında bilişsel bir değerlendirme yapmaksızın, daha önceki bazı yargılar ve stereotiplerin üzerine inşa edilmiş yargılarıdır. Önyargılar sonucu hastalara karşı oluşan duygular genellikle korku ve öfkedir. Toplum, bu kişilerden uzak durma eğiliminde olduğu gibi hastaları da kendinden ve toplumdan uzak tutmak istemektedir. İnsan ilişkilerinin her alanına yansıyan bu tutum sonucu hastalar açık bir ayrımcılık ve dışlanmaya maruz kalmaktadır (Taşkın, 2007, s.19-20).

Damgalama sürecinde metaforlar önemli bir işlev görmektedir. Metaforlar gündelik hayatta temel birer zihinsel mekanizma olarak sayısız şeyi kavramamıza yarayacak fiziksel ve sosyal tecrübeyi sağlamakta, algı ve eylemlerimizi biz farkına varmadan şekillendirmektedir. Lakoff ve Johnsan'a göre (2010, s. 169) metaforlar bir şeyi algılamamızı, dünyada yolumuzu bulma tarzımızı ve başka insanlarla iletişim kurma biçimimizi etkilemektedir.

Susan Sontag ise (2005, s.99-110) dilin metaforlar aracılığıyla nasıl bir şiddet aracına dönüşebildiğini kanser ve AIDS hastalıklarına yüklenen metaforik anlamlar üzerinden ortaya koymaktadır. Sontag, kanser ve AIDS'in birer hastalık olmanın ötesine geçerek metaforik anlamlandırma düzeyinde ırkçılıkla, militarizmle ve cinsiyetçilikle nasıl iç içe geçtiğini; metaforlardan doğan algı ve çıkarımlarla eylemler arasındaki ilişkiyi çarpıcı bir şekilde açığa çıkarmaktadır. İnsanlar artık hastalıklarının bedensel acısının yanı sıra bir metafor olarak kanserin veya AIDS'in yarattığı dışlayıcı anlamlara da maruz kalmaktadırlar.

Uluslararası Alzheimer Federasyonu'nun 2012 tarihli Demans'ın Damgalanmasının Üstesinden Gelmek başlıklı raporu demans hastaları ve onlara bakanlar için sosyal dışlanma ve damgalanmanın temel zorlukların başında geldiği saptamasını yapmaktadır. Raporda Haziran 2012'de 54 ülkeden 2500 kişiyle (demans hastaları, aile üyeleri ve enformal bakıcılar) damgalanma deneyimleri hakkında yapılan anket sonuçlarına yer verilmektedir. Anket katılımcılarının %24'ü kendisine koyulan teşhisi damgalanma korkusuyla sakladığını, %40'ı ise kendilerine konulan teşhis nedeniyle insanların onlardan kaçındığını veya farklı davrandığını ifade etmektedirler (ADI, 2012, s. 24-25). Ayrıca katılımcıların %28'i diğerleri tarafından hiçe sayıldığını veya marjinalize edildiğini hissettiğini, %24'ü insanların bir demans

hastasıyla konuşurken ne yapacaklarını bilmediklerini, %14'ü ise diğerlerinde korkuyu fark ettiklerini belirtmişlerdir (s.28).

Raporun yazarlarından Nicole Batsch'e göre "Damgalanma, demans hastalarının bakım koşullarının iyileştirilmesi, hastalara ve onlara bakanlara destek sağlanması, araştırmalara fon sağlanması gibi tüm diğer girişimlerin ilerlemesi için bir engeldir" (ADI, 2012b). Uluslararası Alzheimer Federasyonu Yönetim Kurulu Üyesi Marc Wortmann ise demansın aileler üzerinde devasa bir etkisi olduğunu ve bu hastalığın aynı zamanda ekonomik maliyeti ile sağlık sistemlerini de etkilediğini ifade etmektedir. Wortmann'a göre "Ülkeler bu hastalığa karşı hazırlıksızdır ve damgalanma sorununun üstesinden gelmedikçe, Alzheimer ve demans hastalarına daha iyi bakım sunma çabaları artırmadıkça veya bir tedavi bulunmadıkça hazırlıksız kalmaya devam edeceklerdir" (ADI, 2012b).

3. ALZHEİMER'IN MEDYADA TEMSİLİ

> *"Her yazı parçası bir yazar, bir okuyucu ve bir fikrin varlığını gerektirir. Her haber ise bir yazar, bir okuyucu ve bir kurban ister" (Oscar Wilde).*

Medyanın görev ve sorumlulukları arasında, bilimsel alandaki gelişmeleri kamuoyuna duyurmak, bilgilendirmek, tıp ve sağlıkla ilgili konularda kamuya doğru, ulaşılabilir ve kullanılabilir sağlık enformasyonunu sağlamak ve kamunun sağlık eğitimine katkıda bulunmak vardır. Medya bu görev ve sorumluluklarını yerine getirirken, gazetecilik meslek ilkelerinin yanı sıra, sağlık alanının etik ilkelerine de dikkat etmek zorundadır (Çınarlı, 2008, s.145).

Medya, Alzheimer hastalığı hakkındaki inanç ve düşüncelerin şekillenmesinde etkili bir rol oynamakta (Johnstone, 2013, s.23) ve bu hastalıkla ilgili bilgi kaynaklarının başında gelmektedir (Kirkman, 2003, s.74). Diğer yandan günümüzde medyada özellikle ruhsal hastalıklar söz konusu olduğunda bu hastalıkların tıbbi bir tanı olarak değil bir 'etiket' olarak kullanıldığı, bu hastalıklardan ya da hastalardan bahsedilirken metaforik sözcüklerin tercih edildiği, hastaların korkulan, sakınılan, utanç verici özellikleri olan bireyler olarak damgalandıkları görülmektedir (Soygür ve Özalp, 2007, s.245-247).

Medya Alzheimer hastalığı ve hastaları ile ilgili damgalayıcı negatif metaforik temsillerin yaratılmasında ve yaygınlaşmasında da önemli rol oynamaktadır (Johnstone, 2013, s.24). Alzheimer konusunda çalışmaları olan ve aynı zamanda +65 Yaşlı Hakları Derneği kurucusu olan Gülüstü Kaptanoğlu'na göre (2015) günümüzde yaşlanma ile ilgili potansiyel bir korku oluşturan Alzheimer, doktorların birbirleriyle hatta bazen kendileriyle çelişen ifadeleri, bilimsel yayınlarda güvensizlik gibi nedenlerle toplumda en çok suistimale açık alanlardan birisi haline gelmiştir. Bu korku ve belirsizlikler aynı zamanda Alzheimer hastalığının yanlış temsiline neden olan metaforların oluşumunda da etkili olmaktadır.

Ayşecan Terzioğlu ise (akt. Dalan Polat, 2013, s.9) Alzheimer hastalığı ile ilgili hem toplumda hem de medyada negatif metaforların oluşmasının sebebini şöyle açıklamaktadır: "Tıbbi olarak bir sürü bilinmeyen var. İstatistikler yetersiz. Tam da bu yüzden metaforlar, tıbbi bilinmeyenler, istatistiki emin olunamayanlar, kültürel, sosyal ve kişisel bilinmeyenlere de yol açtığı için oluşuyor çünkü metaforlar soyut olanı somut olanla anlaşılır kılmak için açıklama

çabasıdır." Kaptanoğlu'na göre (2015) de Alzheimer konusunda yapılan yayınlar bu belirsizlik ve korku ortamının devam etmesinde etkili olmaktadır:

> *Yakın zamanda, ABD'de çok izlenen bir tıbbi show programında yapılan önerilerin yarısından fazlasının hiçbir bilimsel dayanağı olmadığını gösteren önemli bir çalışma yayımlandı. Maalesef bilimsel yayıncılık konusunda büyük bir kargaşa yaşanıyor. Devir, hızlı tüketim devri olduğu için sağlık ve yaşam bilgisi hakkında dikkat çekecek, rating yükseltecek konular, başlıklar, biraz korkular üzerinden dikkat çekmekten suya sabuna dokunmayan önerilere ve bildiğimiz ürün pazarlamaya kadar değişen bir yelpazede çareler önermek söz konusu.*

4. YÖNTEM

Bu çalışma Türk basınında Alzheimer hastalığı ve Alzheimer hastalarının nasıl temsil edildiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda inceleme dönemi olarak belirlenen Ocak-Ağustos 2016 tarihleri arasında *Hürriyet, Sabah, Posta, Habertürk* ve *Milliyet* gazetelerinin ana gazete ve günlük/bölgesel ekleri İnterpress Medya Takip Sistemi kullanılarak 'Alzheimer', 'Demans', 'Bunama' anahtar kelimeleri ile taranmıştır. Gazetelerin yurt dışı baskıları ise sınırlılık kapsamında tutulmuştur.

Tarama sonucu elde edilen 71 Alzheimer konulu haber nitel analize tabi tutularak

1. Haber metinlerinde Alzheimer'ın nasıl tanımlandığı,
2. Alzheimer'ın risk faktörlerinin ve nedenlerinin nasıl açıklandığı,
3. Alzheimer'dan korunma yolları hakkında nasıl bir bilgilendirme yapıldığı,
4. Alzheimer'ın tanı ve tedavisinin nasıl açıklandığı,
5. Alzheimer konulu haberlere kimlerin kaynaklık ettiği,
6. Alzheimer hastalarına yönelik bakım ve sosyal hizmetler hakkında bilgilendirmenin olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada haber metinleri nitel içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizi Berelson'un ilk tanımından bu yana sosyal bilimler alanında yöntemin niceliksel yönünün yeterince açıklayıcı olmadığına dair çeşitli eleştirilerle karşılaşmıştır. Örneğin Ritsert'e göre nicel içerik çözümlemesi metnin ana öğelerinin bağlamına, örtük anlam yapılarına, karakteristik tekil olaylara ve metinde açıkça karşılaşılmayan şeylere dikkat etmemektedir (akt. Mayring, 2011, s.116-117). Böylece yöntemin niteliksel analiz yöntemleriyle zenginleştirilmesine yönelik öneriler gelişmiştir. Bu çabalar sonucu içerik çözümlemesinin amacı iletişimin açık (manifest) özelliklerinden açık olmayan içerik özelliklerine yönelik çıkarımlar yapmak şeklinde genişlemiştir (Krippendorf'tan akt. Gökçe, 2006, s.20). Nicel ve nitel içerik çözümlemesinin birbirini tamamlar nitelikte olduğunu vurgulayan Mayring'e göre (2011, s.116) nitel içerik analizi, haber metinlerinde belli temaların ve olguların ne şekilde ve ne sıklıkta verildiğini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

4. BULGULAR

Çalışma kapsamında incelenmek üzere belirlenen toplam beş gazetede Alzheimer konulu 71 haber metni tespit edilmiştir. Haberlerin gazetelere göre dağılımı Tablo 1'de sunulmaktadır.

eKurgu
Cilt: 25 Sayı: 2
Volume: 25 Number:2
ISSN-1309-3487
Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi, Nisan 2017
Online Journal of the Faculty of Communication Sciences, January 2017
Sağlık İletişimi Sempozyumu Özel Sayısı

Tablo 1. Alzheimer Konulu Haberlerin Gazetelere Göre Dağılımı

Gazete Adı	**Haber/Yazı Sayısı**
Hürriyet	25
Sabah	9
Posta	13
Habertürk	10
Milliyet	14
Toplam	**71**

Haberlerde işlenen temalar beş kategori çerçevesinde değerlendirilmiş ve çoklu kodlama yapılmıştır. Tablo 2'de sunulduğu gibi etkenler ve risk faktörleri (%22) ile korunma (%22) haberlerde aynı oranda değinilen temalardır. Bunları sırasıyla Alzheimer'ın tedavisi (%21) tanı yöntemleri (%15), bakım ve sosyal hizmetler (%8) izlemektedir. Kaybolma öyküleri, etkinlik ve kampanyalar gibi konular ise "diğer" kategorisi altında değerlendirilmiştir.

Tablo 2. Alzheimer Konulu Haberlerde İşlenen Temalar

Tema	**N**	**%**
Etkenler ve risk faktörleri	18	22
Korunma (hayat tarzı, beslenme)	18	22
Tedavi	17	21
Tanı (testler ve yöntemler)	12	15
Bakım ve sosyal hizmetler	6	8
Diğer (kaybolma öyküleri, etkinlikler, kampanyalar vb.)	10	12

4.1. Haber Metinlerinde Alzheimer'ın Tanımlanması

Alzheimer konulu haberlerde 'tedavisi olmayan'[1], 'uzun ömrün en tehlikeli ve en korkulan sonuçlarından biri', '65 yaş üzerindeki bireylerde görülen ve beyin hücrelerinin (nöronların) ilerleyici hasarı' [2], 'kişinin zihinsel gelişimini olumsuz etkileyen', 'hastanın iletişiminin koptuğu'[3], 'beynin hem bellek hem de diğer bilişsel fonksiyonlarında ilerleyici bir sorun', 'ilerleyen yaşlarda beyin hücrelerinin bir kısmının ölmesi ile ortaya çıkan bir hastalık'[4] ifadelerinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu durum Alzheimer'ın haberlerde korkulan, tedavisi olmayan, ilerleyici ve tehlikeli bir hastalık olarak tanımlandığını/temsil edildiğini göstermektedir. Kullanılan sözcüklerin birbiri ile bağlantısal ilişkisine bakıldığında ise Alzheimer'ın sıklıkla uzun yaşam ve yaşlılıkla[5] ilişkilendirildiği, 'yaşlılık hastalığı'[6], 'bunama hastalığı'[7] gibi ifadelere de sıklıkla yer verildiği görülmektedir. Ayrıca haberlerde Alzheimer'ı tanımlarken 'bellek bozukluğu', 'beyin hasarı', 'beyin küçülmesi', 'zihinsel yıkım' gibi metaforik ifadeler de sıklıkla kullanılmıştır.

eKurgu
Cilt: 25 Sayı: 2
Volume: 25 Number:2
ISSN-1309-3487
Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi, Nisan 2017
Online Journal of the Faculty of Communication Sciences, January 2017
Sağlık İletişimi Sempozyumu Özel Sayısı

Alzheimer konulu haberlerde kullanılan görseller de Alzheimer hastalığına yönelik temsilin inşasında önemli rol oynamaktadır. Şekil 2 ve 3'de sunulduğu gibi Alzheimer hastalığının beyin ile olan ilişkisi, beyne verdiği hasar, belleğin kaybını ve yıkımı simgeleyecek şekilde kaybolan/dağılan puzzle parçalarına benzetilmiştir. İnsan kafatasının bir ağaca benzetildiği Şekil 4'de ise, beynin olduğu bölgede yer alan ağaç yaprakları dökülmüştür.

Şekil 2. Sabah/ 21.04.2016

Şekil 3. Posta/15.07.2016

Şekil 4. Hürriyet Pazar/5.06.2016

Şekil 5 ve 6'da başını ellerinin içine almış kişiler ile hastalığın yarattığı olumsuz tabloya, Şekil 7 ve 8'de ise hastanın yakınlarının yanında başka bir yere odaklandığına, yakınlarından uzaklaştığına, onlarla iletişiminin koptuğuna işaret edilmektedir.

Şekil 5. Sabah/20.04.2016

Şekil 6. Milliyet/23.02.2016

eKurgu
Cilt: 25 Sayı: 2
Volume: 25 Number:2
ISSN-1309-3487
Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi, Nisan 2017
Online Journal of the Faculty of Communication Sciences, January 2017
Sağlık İletişimi Sempozyumu Özel Sayısı

Şekil 7. Habertürk/18.03.2016

Şekil 8. Hürriyet Kelebek/23.06.2016

Tüm görsellerde dikkati çeken temel özellik yaşlı insanların ya da yaşlılığı simgeleyen baston (Şekil 9) gibi eşyaların kullanılması ve bu yolla yaşlılık ve Alzheimer arasında kurulan ilişkinin güçlendirilmesidir.

Şekil 9. Sabah/ 2.06.2016

4.2. Haberlerde Alzheimer'ın Risk Faktörleri ve Nedenleri

Haberlerde Alzheimer'ın nedenine yönelik bilimsel açıklamaların yetersizliği dikkati çekmektedir. Haberlere göre Alzheimer'ın nedenleri ve risk faktörleri çok çeşitli olmakla birlikte üç ana etken üzerinde vurgunun yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bunlardan ilki dış etkenlerdir. Örneğin kişinin dışarıdan bir darbe alması, organ nakli, ilaç kullanımı veya virüs Alzheimer'a sebep olmaktadır.[8] Diğer bir neden olarak kişinin kendisine ait özellikler olan genler, enzimlerin işleyişine yer verilmiştir.[9] Sonuncu etken ise yaşam tarzı ile ilgilidir.[10] Yaşam tarzına yönelik olarak fiziksel egzersiz, diyet, zihinsel aktivite ve yüksek kan basıncı,

diyabet, aşırı zayıflık ya da aşırı şişmanlık sayılmaktadır. Ayrıca haberlerde Alzheimer'ın risk faktörleri arasında cinsiyet[11] ve fiziksel özellikler de bir etken olarak sıralanmıştır.

4.3. Haberlerde Alzheimer'dan Korunma Yolları

Alzheimer hastalığından nasıl korunulacağı haberlerde sıklıkla işlenen popüler konuların başında gelmektedir. Haberlerde Alzheimer ile 'savaşmanın' 5 yolu olarak yaşam tarzını ilgilendiren etkenlerin değiştirilmesi üzerinde durulmakta; okuyucular tütün ürünlerini kullanmama, katkılı, işlenmiş et ürünleri tüketmeme, alkol tüketmeme, uyku düzenine dikkat etme ve stresten uzak durma konusunda uyarılmaktadır.[12] Hürriyet Gazetesi'nde sağlık köşesi yazmakta olan Osman Müftüoğlu ise korunma için *"daha çok okuyup öğrenin, aktif olun, iyi ve güzel uyuyun, doğru beslenin, protein eksikliğine düşmeyin, yanlış diyetler yapmayın, D vitamini rezervlerinizi doldurun, kan değerlerinizi dikkatle izleyin"* demektedir.[13] Korunma önemli bir konu olmakla birlikte haberlerde Alzheimer'dan korunma sadece yaşam tarzı ve beslenme şekline dair tavsiyeler üzerinden aktarılmaktadır. Örneğin 'beynin savunma mekanizmasını güçlendiren', 'beyin hücrelerini besleyen', 'beyin fonksiyonlarını koruyan', 'mucize' yiyecekler olarak enginar, kabak çekirdeği, çilek, balık[14], zerdeçal[15] tüketilmesi önerilmektedir. Korunma ile ilgili olarak mucizevi besinlere yapılan vurgunun yoğunluğu Alzheimer'dan korunmanın haberlerde sadece bireysel ve yaşam tarzını ilgilendiren çabalara indirgendiği şeklinde yorumlanabilir. Haberlerde bu yiyecekler ayrıca 'Alzheimer'ın düşmanına' ve 'Alzheimer savaşçısına'[16] benzetilmektedir. Hem korunmayı hem de tedaviyi konu edinen haberlerin söylemi içerisinde savaş metaforlarının sıklıkla kullanıldığı dikkati çekmektedir. Alzheimer hastalığının bedeni/toplumu 'istila' eden bir şey olarak nitelenmesi, bu istilayı engellemeye yönelik her türlü çaba Sontag'ın (2005, s.105) da ifade ettiği gibi kökeni Birinci Dünya Savaşı'na kadar dayanan Frengi, Tüberküloz gibi hastalıklara yönelik olarak geliştirilen eski bir metoforik söyleme gönderme yapmaktadır.

Erkeklerin sağlıklı yaşama konusunda kadınlardan daha önde oldukları için Alzheimer hastalığına kadınlardan daha az yakalandıkları[17]; masa başı çalışma yerine doktorlar, öğretmenler gibi yüz yüze iletişimin yoğun olduğu işlerde çalışanların Alzheimer hastalığından daha iyi korundukları[18] da haber metinlerinde işlenen konular arasındadır.

eKurgu
Cilt: 25 Sayı: 2
Volume: 25 Number:2
ISSN-1309-3487
Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi, Nisan 2017
Online Journal of the Faculty of Communication Sciences, January 2017
Sağlık İletişimi Sempozyumu Özel Sayısı

Şekil10. Posta/14.01.2016 **Şekil 11. Hürriyet Pazar /05.06.2016**

Dikkat çekici diğer bir bulgu ise örneklemi belirsiz ve yeterince kanıt içermeyen araştırmalara dayanılarak bilgilerin sunulmasıdır. "ABD'de yapılan bir araştırmaya göre…" şeklinde belirsizlik barındıran ifadelere dayandırılarak okuyucuya sunulan bu haberlerde söz konusu araştırmanın nerede, kimler tarafından yapıldığı açıkça belirtilmemekte dolayısıyla güvenilir sağlık bilgisi içermemektedir. Şekil 10 ve 11'de yer alan örneklerde de sunulduğu gibi "uzmanlara" dayandırılan bu haberlerin Alzheimer hastaları ve yakınları açısından bilgi kirliliği yarattığı söylenebilir.

4.4.Haberlerde Alzheimer'ın Tanı ve Tedavisi

Günümüzde Alzheimer hastalığını hiçbir belirti olmadan önceden tespit etmeye yönelik kabul edilmiş bilimsel tek bir yöntem bulunmamaktadır. Bunun yanında hastalığın semptomları önceden fark edilerek hastalığın ilerlemesi geciktirilebilmektedir. Haberlerde hastalığın teşhisinde 'genler', 'hafıza/bilişsel testler', 'beyin/göz taramaları (PET, MR)' ve laboratuvar testleri'[19] gibi tıbbi yöntemlere yer verilirken koku alma duyusunda olan bir değişimin de[20] Alzheimer belirtisi olabileceği yer almıştır. Tanı ve teşhis koyma ile ilgili haberlerde Alzheimer'ın daha erken, kolay ve ucuz yöntemlerle[21] teşhis edilmesine yönelik gelişmeler de sıklıkla yer almaktadır. Böylece erken teşhis edilerek hastalığın tedavisine daha erken başlanabileceği vurgulanmaktadır.

Alzheimer günümüz modern toplumlarında en çok korkulan hastalıklardan birisi olmasının yanında tedavisi konusunda belirsizliklerin sürdüğü bir hastalık olma özelliği de göstermektedir. Alzheimer tedavisinin işlendiği haberlerde 'umut', 'keşif', 'buluş' gibi ifadelerin sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir.[22] Yeni geliştirilen ve/veya keşfedilen enzimler ve ilaçlar[23], akupunktur tedavisi[24] veya 'mucizevi içecekler[25] ile Alzheimer hastalığı 'tarihe karışmakta'[26] ve 'sonu gelmekte'dir.[27] Diğer yandan bu ifadeler ile oluşan yanlış temsillerin Alzheimer hastalığı ile ilgili bilimsel bilgiler ile de çeliştiği görülmektedir. Sağlık haberlerinde "iyimser, abartılı ve mucizevi beklentilere neden olacak" ifadelere yer verilmesinin yol açtığı etik

problemlere dikkat çeken çalışmalar bulunmaktadır (Kaya, Yüksel ve Öğüt, 2011; Yüksel et al. 2014). Alzheimer hastalığı ve hastaları özelinde yaşanan kafa karışıklığı ve sahte umut sonucu ortaya çıkan hayal kırıklığını ise Dalan Polat (2013, s.95) şöyle ifade etmektedir:

> *"Hasta yakınları olarak, bu hastalığın nedenin tam olarak bilinmemesi yüzünden kafa karışıklığı yaşıyorduk. Hastalığın kesin bir tedavisi olmamasına rağmen hastalıkla ilgili yoğun bir bilgi kirliliği vardı. Gerek medya, gerek internet üzerinden okunan haberler hasta yakınları arasında hemen yayılıp konuşulmaya başlanıyordu. Kimi haberler bu hastalığın genetik olduğunu söylerken kimi haberler ise farklı farklı nedenleri sayarak hasta yakınlarının ileride Alzheimer olmaması için yapmaları gerekenleri madde madde sıralıyordu. Bu durumun belirsizliği, hasta yakınlarında kaygıyı arttırıyordu."*

4.5. Haber Kaynakları: Kim Konuşuyor?

Kaynak ve medya arasındaki ilişkilerin incelenmesinde sağlık haberlerinde kimlerin seslerinin öncelikli duyulduğu, kimlerin seslerinin marjinalize olduğu ve bunun nedenlerinin analizi önemlidir (Çınarlı, 2008, s.146). Bu bağlamda bu çalışmada da Alzheimer konulu sağlık haberlerinde haber kaynaklarının kimler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Haberlerde 'bilim insanları', 'uzmanlar', 'tıp dünyası', 'bilim adamları', 'araştırmacılar', 'doktorlar' gibi tıbbi otoriterin, diğer bir deyişle gücü/bilgiyi elinde tutan grup ve kurumların durum tanımlarının ve düşüncelerinin haberlerde sıklıkla temsil imkânı bulduğu görülmüştür. Haberlerde ayrıca çeşitli akademik araştırmalara, araştırmaların bulgularına ve araştırmayı yürüten üniversite veya ekibe referans verildiği tespit edilmiştir. Alzheimer hastalığı ile ilgili istatistiki bilgiler için Dünya Sağlık Örgütü verileri kullanılmakta iken;[28] çeşitli sivil toplum kuruluşları ve devlet yetkililerinin görüşlerine de başvurulmaktadır.

Haber metinlerinde hastalığı yaşayan/deneyimleyen Alzheimerlı hastaların ya da hasta yakınlarının görüşlerine ise yeterince yer verilmediği anlaşılmaktadır. Haberlerde ancak kaybolduklarında ya da adli bir olaya karıştıklarında hasta ve yakınlarının görüşlerine başvurulmaktadır. Oysa Alzheimer'lı hastaların ve yakınlarının hastalığı nasıl deneyimledikleri, nasıl iletişim kurdukları, hastalıkla baş etme stratejileri diğer hastalar ve aileler açısından büyük önem taşımaktadır. Hasta ve bakım veren yakınlarının görüşlerine basında daha fazla yer verilmesi Alzheimer hastalığının toplum tarafından daha doğru anlaşılmasına yardımcı olabileceği gibi damgalamayı da önleyebilecektir. Uluslararası Alzheimer Federasyonu'nun 2012 tarihli Demans'ın Damgalanmasının Üstesinden Gelmek başlıklı raporuna göre "Alzheimer konusundaki damgalama sözlü iletişim kuramayan veya giyinme, tuvalete gitme ve beslenme gibi günlük hayat aktivitelerini yerine getiremeyen son evredeki Alzheimer hastalarının medyadaki tasviri tarafından körüklenmektedir. Çünkü medya büyük ölçüde Alzheimer'ın son evresine odaklanmakta ve bu nedenle pek çok insan teşhis konar konmaz hastanın kendine bakamaz ve seçim yapamaz haline geldiğini zannetmektedir." (ADI, 2012, s.13)

4.6. Bakım ve Sosyal Hizmetler

Türkiye'de bulunan 400 bin Alzheimer hastası aileleri ile birlikte düşünüldüğünde Alzheimer'ın ne kadar geniş bir toplum kesimini etkilediği ortaya çıkmaktadır. İncelenen haberlerde hem hastaların hem de hasta yakınlarının bakım ve sosyal hizmetlere dair

sorunlarının yer bulduğunu söylemek mümkün görünmemektedir (%8). Haberlerde Alzheimer hastaları ve yakınlarının ihtiyaç duyduğu temel hizmetlerden birisi olan bakımevlerinin 'kreş'[29] ifadesi ile verilmiş olması bu hastalığa dair 'çocuklaşma' söylemine de gönderme yapmaktadır. Haberlerde hastaların ve bakım verenlerin sorunlarına sadece tıbbi değil, bakım ve sosyal hizmet boyutlarını da göz önünde bulunduran daha geniş çerçeveden bakan bir bakış açısına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu bağlamda Şekil 12'de yer alan haber gibi olumlu örneklerin sayıca arttırılması önemlidir. Ayrıca hastalığın etkilerini en az hastalarınki kadar yıkıcı olarak yaşayan hasta yakınlarının sosyal, ekonomik ve psikolojik sorunlarının da haber hikâyelerinde yer almadığı tespit edilmiştir.

Yaşlıların ihtiyacı bakıcı personel

Türkiye'nin yaşlıları en çok bunama ve Alzheimer'dan muzdarip. Uzmanlar, yaşlılığın bedensel, ruhsal ve toplumsal boyutları hakkında bilgilerle donatılmış 'bakıcı' personele ihtiyaç olduğunu söylüyor

Türkiye'nin 'yaşlılık atlası'nı oluşturmak için 12 yıldır çalışan ve bu kapsamda 35 binin üzerinde insanla görüşen Akdeniz Üniversitesi Gerontoloji Bölümü Başkanı Prof. Dr. İsmail Tufan ile Türkiye Gerontoloji Atlası (GEROATLAS) araştırması üzerine söyleşi yaptık. Araştırma; ekonomi, politika ve toplum açısından önemli bilgiler elde edilmesini sağlayacak, yüzbinlerce veriyi bir araya getirerek Türk insanı hakkında önemli bilgiler veriyor. Tufan'ın çalışmaları 2023'e kadar devam edecek.

100 yaşına varan insanlarla yaptığınız araştırma, ülkemizde bir ilk. Neden böyle bir araştırma yaptınız?

Buna iki türlü cevap

Araştırmadan satır başları

- En büyük kaygıları, yatalak olmak.
- Yaşamın maddi yönüyle ilgilenmiyorlar.
- Yüzde 97'si öbür dünyaya inanıyor.
- Çoğu sigara ve alkol kullanmıyor.
- Büyük kısmı et yemiyor, az kalorili yiyeceklerle besleniyorlar.
- Tanıdıklarının kendilerinden önce ölmesine üzülüyorlar. Yüzde 80'i kaybettiği eşini özlediğini belirtiyor.
- Çoğu 1. Dünya Savaşı, Cumhuriyetin kuruluşu ve Atatürk dönemi gibi tarihi süreçleri hatırlıyor. Hala aralarında güncel politikayı takip edenler var.

oranı yüzde 50'yi aşıyor. Sosyal ortamlarda bulunmayanların oranı yüzde

doğu tahmin ediliyor. Her ailenin ortalama dört kişiden meydana geldiğini kabul etsek, ortalama üç milyon kişiyi etkileyen bir sorun olarak karşımıza çıkıyor.

Bu konuda ne yapılmalı?

Yaşam süresi uzadıkça Alzhe-

Şekil 12. Milliyet /10.04.2016

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türk basınında Alzheimer hastalığı ve hastalarının nasıl temsil edildiğini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada elde edilen bulgular hak temelli bir perspektiften bakıldığında hem hastalığın tanımlanmasında hem de hastaların temsilinde pek çok etik sorun olduğunu ortaya koymaktadır. Bulgular Alzheimer'ın haberlerde "tedavisi olmayan, korkulması gereken tehlikeli bir hastalık" olarak tanımlandığını, Alzheimer hastalarının ise "çevresiyle iletişimi kopuk ve bakıma/yardıma muhtaç" kişiler olarak resmedildiğini ortaya koymuştur. Alzheimer hastaları üzerine medya temsilleri hastalığın "kurbanı" oldukları yönündedir. Alzheimer'ın "yaşlılık hastalığı" gibi ifadelerle sıklıkla yaşlılıkla ilişkilendirilmesi ise hastalığın uzun yaşayanlar için neredeyse kaçınılmaz olduğunu ima etmektedir. Çalışma kapsamında incelenen haber metinlerinin bazılarında ise Alzheimer obezite gibi günümüzde damgalamanın giderek yaygınlaştığı diğer hastalıklarla ilişkilendirilmektedir. Haberlerde hastalığın damgalamayı güçlendiren metaforlarla tanımlanması hastaların tedavilerine yönelik süreçleri de olumsuz etkilemektedir. Hastaların damgalanma ve toplumdan dışlanma korkusu nedeniyle hastalıklarını saklamaları tedaviyi geciktirmelerine neden olmakta;

Alzheimer'a yönelik damga, sadece hastaları değil, hastaların ailelerini, yakınlarını ve sağlık görevlilerini de etkilemektedir. Damgalama ayrıca Alzheimer'a yönelik toplumsal farkındalık ve kamu kaynakların kullanımını da etkilemektedir. Bunlar arasında bakım koşullarının iyileştirilmesi, hastalara ve onlara bakanlara destek sağlanması ve hastalıkla ilgili araştırmalara fon sağlanması gibi girişimler sayılabilir. Toplumdaki Alzheimer'a yönelik damgalama, toplumun şizofreni konusunda yetersiz bilgi sahibi olması ve yanlış inançlarla da doğrudan ilişkilidir.

Kitle iletişim araçları damgalamayla mücadelede oldukça önemli bir rol oynama potansiyeline sahiptir. Televizyon, radyo, gazeteler ve çeşitli sosyal medya platformları damgalamayla mücadelede kitlelere ulaşabilmek, doğru algı yaratabilmek ve davranış değişikliklerine katkı yapabilmek açısından yararlı olabilir. Medya bir yandan zihinsel/ruhsal hastalıklara ilişkin stereotipleri sürdürmeye eğilimliyken diğer yandan doğru kullanıldığı takdirde bilgilendirme, farkındalık yaratma, tartışma başlatma ve önyargılarla mücadele etme gibi süreçlerde damgalanmaya maruz kalan bireylere ve onların yakınlarına yardımcı olmakta etkilidir (Becerikli, 2016, s. 41).

Son yıllarda tartışılmaya başlanan "hak haberciliği" kavramı, haberin mevcut güç/iktidar ilişkilerini devam ettiren metinler olduğu bilgisinden hareketle; haber ve insan hakları arasındaki örtük/dolaylı ve açık/doğrudan bağlantıyı açığa çıkarmayı hedefleyen bir çabanın ürünüdür (Dursun, 2007, s.106). Hak temelli yaklaşım haberlerin özellikle temel insan hakları, özgürlükler, yaşama ve sağlık hakkı söz konusu olduğunda bu hakları ihlal eden durumları kamuoyu gündemine taşıma, sorumluları ortaya çıkarma gibi bir işlevi olabileceği gibi; bizatihi medyanın kendisinin de insan haklarına duyarlı bir yaklaşım/dil geliştirmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Alzheimer hastalığına medyada temel insan hakları ekseninde hak temelli bir bakış açısının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bakış açısının sağlanmasında Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından hazırlanan Demans İçin Halk Sağlığı Müdahalesi Eylem Planı (2017-2025) yol gösterici olabilir. Plan, hastaların "insan haklarının, yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik statü, etnisite ve cinsel yönelimlerinin gözetilerek sağlık ve sosyal hizmetlere evrensel erişim hakkının sağlanmasına" vurgu yapmaktadır.

Hastalığa yönelik toplumsal farkındalığın arttırılması hem hastalığa tanı konulması hem de tedavisinde karşılaşılan engelleri ve korkuyu azaltacak; hastalığa yönelik damgalamayı önleyecektir. Alzheimer'dan etkilenen nüfusun büyüklüğü göz önüne alındığında bu hastalıkla mücadelede aile, sivil toplum kuruluşları, dini kurumlar, akademi, medya, özel sektör ve uluslararası kuruluşları içine alan çok paydaşlı bir halk sağlığı yaklaşımının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda medya, Alzheimer hastalığına ve hastalarına yönelik bakış açısının geliştirilmesinde, damgalamayla mücadele edilmesi ve insan haklarına duyarlı yaklaşımların geliştirilmesinde; ayrıca farkındalık kampanyaları gibi çeşitli bilinçlendirme faaliyetleri ile kamuoyunun hastalığa dair bilgisinin arttırılmasında önemli bir sorumluluk yüklenmektedir.

KAYNAKÇA

Altıner, D. (2000). *Bellek peşinde.* İstanbul: Boyut Kitapları.

Alzheimer's Disease International. (2012). *World Alzheimer report.* Retrieved from https://www.alz.org/documents_custom/world_report_2012_final.pdf.

Alzheimer's Disease International. (2012b). *World Alzheimer Report 2012 reveals stigma and social exclusion are major barriers for people with dementia and their carers.* [News release]. Retrieved from https://www.alz.co.uk/media/120921.

Alzheimer's Disease International. (2015). *World Alzheimer report.* Retrieved from https://www.alz.co.uk/research/WorldAlzheimerReport2015.pdf.

Baral Kulaksızoğlu I. & Cankurtaran Şahin E. (2014) Dünya Alzheimer günü basın açıklaması. *Türkiye Psikiyatri Derneği Bülteni.*17(2), 17-18.

Becerikli, S.Y. & Bozkurt, N. (2016). Damgalama ve medya. *Numune Sağlık.* Nisan-Mayıs-Haziran. s.35-41.

Çınarlı, İ. (2008). Bilim ve sağlık haberciliği: kamu yararına doğru, ulaşılabilir ve kullanılabilir enformasyon iletimi ve sorumluluklar. *Tüm yönleriyle medya ve iletişim içinde*, Ed. M. Işık ve A. Erdem. Konya: Eğitim Kitabevi.

Dalan Polat, G. (2013). Alzheimer hastalığının antropolojisi. Yayımlanmamış doktora tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Antropoloji Anabilim Dalı. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi.

Dursun, Ç. (2007). Hak haberciliğinin doğası ve olanağı. *İnsan hakları haberciliği içinde*, Ed. S. Alankuş. İstanbul :IPS Vakfı Yayınları. s.105-128.

Emre, M.(2006). *99 soruda Alzheimer Parkinson.* İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Giddens, A. (2012). *Sosyoloji.* İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Gökçe, O. (2006). *İçerik analizi kuramsal ve pratik bilgiler.* Ankara: Siyasal Kitabevi.

Johnstone, M.J. (2013). *Alzheimer's disease, media representations and the politics of euthanasia: Constructing risk and selling death in an ageing society.* New York, NY: Routledge.

Kaptanoğlu, G. (2015). *Çağdaş bilimi çaresiz bırakan illet.* Retrieved from http://www.insanvekainat.net/insan/bilimi-caresiz-birakan-illet-alzheimer-1352.htm

Kaya, A., Yüksel E., & Öğüt, P. (2011). Sağlık haberlerinde mucize tedaviler. *Selçuk İletişim* 7(1), 49-64.

Kirkman, A.M. (2003). The media coverage of people with Alzheimer's disease and related conditions. *Alzheimers News. The National Newsletter of Alzheimers New Zealand Inc*. 54, 10–11.

Kirkman, A.M. (2006). Dementia in the news: Media coverage of Alzheimer's disease. *Australasian Journal on Ageing*. 25(2), 74-79. doi:10.1111/j.1741-6612.2006.00153.x

Lakoff, J. & Johnson, M. (2010). *Metaforlar hayat anlam ve dil.* (G.Y. Demir. Çev.), İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

Mayring, P. (2011). *Nitel sosyal araştırmaya giriş.* Ankara: Bilgesu Yayınları.

NHS Choices UK. (2011). Alzheimer's in the news. Retrieved from http://www.nhs.uk/news/2011/08August/Pages/alzheimers-dementia-press-coverage.aspx

Özkay, Ü.D., Öztürk, Y., & Can, Ö.D. (2011). Yaşlanan dünyanın hastalığı: Alzheimer hastalığı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*. 18 (1), 35-42.

Prout, R. (2012). Critical condition: Alzheimer's and identity in Carla Subirana's Nedar (2008). *Journal Of Iberian and Latin American Studies.* 18(2/3), 245-263. doi:10.1080/14701847.2012.795692

Selekler, K. (2010). Alois Alzheimer ve Alzheimer hastalığı. *Turkish Journal of Geriatrics*. 13, suppl.3, 3.

Selekler, K. (2012). *Alzheimer orta yaşta başlar.* İstanbul: Alfa Yayınları.

Sontag, S. (2003). *Metafor olarak hastalık Aids ve metaforları*. (O. Akınhay. Çev.), İstanbul: Agora Yayınları.

Soygür, H. & Özalp, E. (2007). Kitle iletişim araçları, ruhsal hastalıklar ve damgalama. *Ruhsal hastalıklara yönelik tutumlar ve damgalama içind*e, Ed. E.O. Taşkın. (s.241-252). İzmir: Meta Basım Matbaacılık.

Taşkın, E.O. (2007). Ruhsal hastalıklarda damgalama ve ayrımcılık. *Ruhsal hastalıklara yönelik tutumlar ve damgalama içinde*, Ed. E.O. Taşkın. (s.17-31). İzmir: Meta Basım Matbaacılık.

Türkiye Psikiyatri Derneği. (2014). *Dünya Alzheimer hastalığı günü dünyada en fazla Alzheimer hastalığı görülecek olan dört ülkeden biri Türkiye* [Basın açıklaması]. Retrieved from http://www.psikiyatri.org.tr/basin/324/dunya-alzheimer-hastaligi-gunu

World Health Organisation. (2016). *Draft WHO global action plan on the public health response to dementia* 2017-2025. Retrieved from http://www.who.int/mental_health/neurology/dementia/zero_draft_dementia_action_plan_5_09_16.pdf

Yüksel, E., Yalçın Kaya, A., Koçak, A. & Aydın, S. (2014). *Check Up Sağlık İletişimi Kaynak, İleti ve Hedef Kitle Bağlamında Sağlık Konulu Yayınların Analizi.* Konya: Literatürk Academia.

Haberler

Alzheimer: Başa alınan darbeye dikkat (2016, Mayıs 2). *Hürriyet.*

3 saatte Alzheimer testi (2016, Ocak 05). *Hürriyet.*

Akupunturla Alzheimer tedavisi (2016, Ağustos 09). *Sabah.*

Alzheimer doku nakliyle bulaşıyor (2016, Ocak 31). *Milliyet.*

Alzheimer Evi (2016, Mart, 20). *Habertürk.*

Alzheimer hakkında az bilinenler (2016, Haziran 2). *Milliyet.*

Alzheimer hakkında az bilinenler (2016, Şubat 02). *Milliyet.*

Alzheimer hastaları için mucize içecek (2016, Mart 12). *Milliyet.*

Alzheimer hastalığı tarihe karışıyor (2016, Temmuz 29). *Milliyet.*

Alzheimer ile ilgili önemli gelişme (2016, Haziran 12). *Hürriyet.*

Alzheimer ile savaşmanın 5 yolu (2016, Ağustos 2). *Posta.*

Alzheimer ile savaşmanın 5 yolu (2016, Nisan 21). *Sabah.*

Alzheimer kadınlarda daha etkili (2016, Mart 24). *Posta.*

Alzheimer nakille bulaşabilir iddiası (2016, Ocak 31). *Habertürk.*

Alzheimer önlenebilir mi? (2016, Mayıs, 17). *Hürriyet.*

Alzheimer savaşçısı (2016, Haziran 29). *Posta.*

Alzheimer tedavisinde yeni umut (2016, Mart 18). *Habertürk.*

Alzheimer ve ALS'nin nedeni bulundu: Yosun (2016, Ocak 1). *Posta.*

Alzheimer zihne Parkinson vücuda hâkim oluyor (2016, Mart 12). *Milliyet.*

Alzheimer'a implantlı çözüm (2016, Mart 24). *Sabah.*

Alzheimer'a kanser tedavisi (2016, Şubat 14). *Hürriyet.*

Alzheimer'da umut ışığı (2016, Nisan 20). *Hürriyet.*

Alzheimer'da yeni umut protein aşısı (2016, Nisan 20). *Sabah.*

Alzheimer'ı 20 yıl önceden teşhis edecekler (2016, Ocak 28). *Hürriyet.*

Alzheimer'ı nedeni kan beyin bariyeri olabilir (2016, Haziran 2). *Sabah.*

Alzheimer'ı önleyen meslekler (2016, Temmuz 26). *Milliyet.*

Alzheimer'ın çaresi kolesterol ilaçları mı? (2016, Şubat 14). *Habertürk.*

Alzheimer'ın düşmanı (2016, Mayıs 5). *Posta.*

Alzheimer'ın düşmanı enginar (2016, Ocak 14). *Posta.*

Alzheimer'ın ilacı beyin enzimi olabilir (2016, Haziran 05). *Sabah.*

Alzheimer'ın mavi başlangıç noktası bulundu (2016, Şubat 18). *Habertürk.*

Alzheimer'ın nedeni Y kromozomu kaybı (2016, Mayıs 25). *Sabah.*

Alzheimer'ın sonu geliyor (2016, Şubat 23). *Milliyet.*

Balık Alzheimer'ı engelliyor (2016, Şubat, 9). *Habertürk.*

Çocukken tespit edilebilir (2016, Temmuz 17). *Posta.*

Çok iş hafızaya yarıyor (2016, Mayıs 20). *Posta.*

Demans Dostları Mersin'de buluştu (2016, Mart 6). *Hürriyet Çukurova.*

Gözden Alzheimer'a erken tanı (2016, Mayıs 29). *Hürriyet.*

Gündüz kreşte gece evdeler (2016, Şubat 01). *Habertürk.*

İdrardan Alzheimer (2016, Ocak 16). *Hürriyet.*

Kırmızı mucize (2016, Temmuz 29). *Posta.*

Koku almamak Alzheimer habercisi olabilir (2016, Ağustos 23). *Hürriyet.*

Koza Lions'un yardım konseri (2016, Haziran 04). *Hürriyet Bursa.*

Obezlerin beyni çabuk yaşlanıyor (2016, Ağustos, 6). *Milliyet.*

Sevgi İzi projesi Gemlik'te başladı (2016, Şubat 4). *Hürriyet Bursa.*

Uçuk virüsü Alzheimer'a mı yol açıyor? (2016, Ekim 3). *Habertürk.*

Uzun süre mide ilacı kullanmak bunama yapıyor (2016, Nisan 17). *Posta.*

Yaban mersinini unutma (2016, Mart 16). *Posta.*

Yaşlılar için kreş (2016, Şubat, 23). *Milliyet.*

Yaşlıların İhtiyacı Bakıcı Personel (2016, Nisan, 10). *Milliyet*

Yeni iddia! Aşırı zayıflık Alzheimer'a neden olabilir (2016, Ağustos 4). *Habertürk.*

Zerdeçal ye ki unutmayasın (2016, Mayıs, 22). *Hürriyet.*

Son Notlar

[1] Habertürk, 14.02.2016

[2] Hürriyet, 15.02.2016

[3] Milliyet, 12.03.2016

[4] Habertürk, 04.08.2016

[5] "Alzheimer uzun ömrün en tehlikeli ve en korkulan sonuçlarından biri. Ortalama yaşam süresi uzayıp yaşlılıkta geçirilen süre belirginleştikçe yani 70'li yıllar geçilip de 80'ler ve 90'lara yaklaştıkça Alzheimer'a yakalanma sıklığı artıyor" (Alzheimer Önlenebilir mi? Hürriyet, 17.05.2016)

[6] "Yaşlılık hastalığı" (Habertürk, 02.08.2016).

[7] "Bunama hastalığı" (Hürriyet, 5.02.2016).

[8] "Alzheimer nakille bulaşabilir iddiası" (Habertürk, 31.01.2016), "Uçuk virüsü Alzheimer'a mı yol açıyor?" (Habertürk, 10.03.2016), "Alzheimer: Başa alınan darbeye dikkat" (Hürriyet, 05.02.2016), "Alzheimer ve ALS'nin nedeni bulundu: Yosun" (Posta, 26.01.2016), "Uzun süre mide ilacı kullanmak bunama yapıyor" (Posta, 17.04.2016), "Alzheimer doku nakliyle bulaşıyor" (Milliyet, 31.01.2016)

[9] "Alzheimer'ın nedeni Y kromozomu kaybı" (Sabah, 25.05.2016), "Alzheimer'ı nedeni kan beyin bariyeri olabilir" (Sabah, 02.06.2016)

[10] "Alzheimer hakkında az bilinenler" (Milliyet, 02.05.2016), "Yeni iddia! Aşırı zayıflık Alzheimer'a neden olabilir" (Habertürk, 04.08.2016), "Obezlerin beyni çabuk yaşlanıyor" (Milliyet, 06.08.2016), "Çok iş hafızaya yarıyor" (Posta, 20.05.2016)

[11] "Alzheimer kadınlarda daha etkili" (Posta, 24.03.2016)

[12] "Alzheimer ile savaşmanın 5 yolu" (Posta, 02.08.2016)
[13] "Alzheimer önlenebilir mi? (Osman Müftüoğlu, Hürriyet, 17.05.2016)
[14] "Balık Alzheimer'ı engelliyor" (Habertürk, 09.02.2016)
[15] "Zerdeçal ye ki unutmayasın" (Hürriyet, 22.05.2016)
[16] "Alzheimer'ın düşmanı enginar" (Posta, 14.01.2016), "Yaban mersinini unutma" (Posta, 16.03.2016), "Alzheimer'ın düşmanı" (Posta, 05.05.2016), "Alzheimer savaşçısı" (Posta, 29.06.2016), "Kırmızı mucize" (Posta, 29.07.2016)
[17] "Alzheimer ile savaşmanın 5 yolu" (Sabah, 21.04.2016)
[18] "Alzheimer'ı önleyen meslekler" (Milliyet, 26.07.2016)
[19]"Alzheimer hakkında az bilinenler" (Milliyet, 02.05.2016), "Çocukken tespit edilebilir" (Posta, 17.07.2016), "Alzheimer'ın mavi başlangıç noktası bulundu" (Habertürk, 18.02.2016)
[20] "Koku almamak Alzheimer habercisi olabilir" (Hürriyet, 23.08.2016)
[21] "3 saatte Alzheimer testi" (Hürriyet, 05.01.2016), "Gözden Alzheimer'a erken tanı" (Hürriyet, 29.05.2016), "Alzheimer'ı 20 yıl önceden teşhis edecekler" (Hürriyet, 28.01.2016), "İdrardan Alzheimer" (Hürriyet, 16.01.2016), "Alzheimer ile ilgili önemli gelişme" (Hürriyet, 12.06.2016)
[22] "Alzheimer'da umut ışığı" (Hürriyet, 20.04.2016), "Alzheimer tedavisinde yeni umut" (Habertürk, 18.03.2016)
"Alzheimer'da yeni umut protein aşısı" (Sabah, 20.04.2016)
[23] "Alzheimer'a kanser tedavisi" (Hürriyet, 14.02.2016), "Alzheimer'ın çaresi kolesterol ilaçları mı?" (Habertürk, 14.02.2016)
"Alzheimer'ın ilacı beyin enzimi olabilir" (Sabah, 05.06.2016), "Alzheimer'a implantlı çözüm" (Sabah, 24.03.2016)
[24] "Akupunkturla Alzheimer tedavisi" (Sabah, 09.08.2016)
[25] "Alzheimer hastaları için mucize içecek" (Milliyet, 212.03.2016)
[26] "Alzheimer hastalığı tarihe karışıyor" (Milliyet, 29.07.2016)
[27] "Alzheimer'ın sonu geliyor" (Milliyet, 23.02.2016)
[28] "Alzheimer zihne Parkinson vücuda hâkim oluyor" (Milliyet, 12.03.2016)
[29] "Yaşlılar için 'kreş" (Milliyet, 23.02.2016)